

ZAPIS O JEDNOJ GENERACIJI

Ladislav Grakalić

Ponovo stojim, nakon više od trideset godina, pred zgradom gimnazije u Krku. Danas sam odrastao, pola vijeka ljudskog života za mnom. I radosti, i tuga, i iskustva.

Kažu: napiši povijest svoje generacije! Generacije koja je prošla kroz izlizane klupe ove zgrade, zgrade koja mi danas izgleda nekako malom, manjom, a tada mi se činila ogromnom. I kraj školovanja činio mi se gotovo nedostižan. A da o ulasku u život i ne govorim.

O kojoj generaciji da pišem povijest? Bilo ih je zapravo nekoliko; nekoliko se ispreplelo: u istim klupama, na istim, uskim i strmim uličicama na putu do škole, s istim idejama, istim težnjama, snovima. Možda bi bilo bolje da... Mogao bih možda napisati historiju jednog razdoblja, jednog isječka škole, života te škole.

I kako da pišem o svojoj generaciji? Ona je krnja, iako ima zapravo svoj kontinuitet. Jer mnogih više nema: mogu ih i danas zamisliti u školskim klupama u zgradi nedaleko od rotonde u parku gdje su se sastajali i diskutirali o svemu i svačemu; mogu ih zamisliti u internatskom dvorištu, okružene visokim zidovima, pod rascvjetalim mendulama, ili — djevojčice — na prozorima njihova »golubinjaka«, nekadašnjeg samostana. Mogu ih zamisliti u ognju revolucije ili u tihim noćima ilegalne borbe na svim meridijanima naše zemlje. Mogu, mogu ih zamisliti i zamišljam ih; oni su živi, oni su prisutni — svojim imenima — na stranicama historije revolucije, Partije; stoje nevidljivi, ali prisutni, uz nas i motre. I vječno su mladi jer su, kako se banalno kaže, umrli, poginuli u cvijetu mladosti, a vjerujte, nije fraza, zaista su poginuli u cvijetu mladosti, neostvarenih snova, sa zvijezdama nade i vjere u očima.

Možda bi to mogla biti povijest najvažnijeg razdoblja škole, uoči drugog rata. Ali, kažu, svako je razdoblje važno. Važno po prvim koracima, prvom stjecanju, pabirčenju znanja, prvim ljubavima, prvim sukobima, s okolinom, društvom, školom. I po pogledu u budućnost, po nadama, već ucrtanim putovima.

I da li je ta takozvana moja generacija, u razdoblju od 1930. do 1938, stekla neko znanje, bila u sukobu sa sobom, s društvom? Da li je već tada ucrtala svoj put? I da li je imala već tada svoje prve brige, svoje prve ljubavi, razočaranja, dileme? I optimizma? Jer sve je to sastavni dio mladosti, mladih generacija koje stasaju.

Kad bih govorio o svojoj generaciji, odnosno o onih nekoliko isprepletenih generacija, znam da bi mi glas podrhtavao: od uzbuđenja, sjete i sjećanja na to razdoblje, na sve one drugarice i drugove koji su zakopani u možda neznanim grobovima širom zemlje, ili na one što još i danas upravno stoje na vjetrometinama progresa, a pri-

padali su toj generaciji. Zato će možda ovaj zapis učiniti sentimentalnim sjetnim, mirisat će na uvele uspomene. A sjećanje, uspomene, sastavni su dio odraslih, na pragu zrelog doba.

* *
*

Ne znam zašto, ali uvijek sam imao dojam da je krčka gimnazija utočište učenika (u veoma mnogo slučajeva) koji u drugim školama ili nisu imali uspjeha ili su bili istjerani iz mnogih razloga, ponajviše političkih. I tada bi došli u krčku gimnaziju i postali veoma dobri učenici i još bolji omladinci.

Što je pridonijelo tome? Da li atmosfera koja je u to vrijeme vladala među učenicima, posebno među onima iz internata, postupak i odnos nastavnika, mahom mladih suplenata, koji su, čini se, također nekako »po kazni«
dodijeljeni na rad u ovu gimnaziju? Zacjelo je bila riječ, kao što se kasnije i pokazalo, o jednom stjecaju okolnosti, neke vrsti amalgamu, koji se stvorio u tim generacijama, i učenika i nastavnika. Rezultat nije izostao.

Bile su to i mlađe i starije generacije koje su završavale školovanje, odnosno maturu, u godinama uoči drugog svjetskog rata. A te su generacije bile spremne da pravilno ocijene na čijoj se strani treba boriti. Od onih nekoliko stotina učenika koji su u razdoblju od 1930—38. prošli kroz krčku gimnaziju, znam samo dvojicu koji su nosili uniformu ustaša: (Karinja (mislim da je bio Ivo) i Dinko Cvitanović koji je bio ranjen kao pripadnik ustaških studentskih jedinica prilikom napada kod Botaničkog vrta u Zagrebu. Svi ostali opredijelili su se od prvog trenutka za revoluciju. Neki su od njih, porijeklom s otoka Krka, ostali ondje i borili se do kraja rata, a drugi po svim bojištima naše zemlje.

Ton životu napredne omladine u krčkoj gimnaziji davali su učenici iz Istre, djeca istarskih emigranata ili sami, direktni emigranti koji su pobjegli pred fašističkim terorom. Zapravo, internat u Krku trebao je biti istarski internat, ali nikad nije bilo dovoljno učenika Istrana, jer njihovi siromašni roditelji nisu mogli plaćati čak ni onih 50 dinara mjesečno, što je zapravo bilo jeftino, kad se uzme u obzir da je doprinos neistrana bio 400 dinara.

Zagrebački Istrani su i ranije bili povezani sa svojim emigrantskim organizacijama, omladinskim ili organizacijama odraslih. Iako su reakcionarne snage režima u nekoliko navrata željele promijeniti orijentaciju tih organizacija, uklopiti ih u svoje režimske vode, to im nikad nije uspjelo. Te su organizacije uvijek bile napredne, a posebno omladinska.

I glavno jezgro naprednog omladinskog pokreta u Krku u to vrijeme bilo je u internatu, a sačinjavali su ga napredni učenici, uglavnom Istrani, ali i mnogi drugi.

Djelatnosti su bile raznovrsne: od dočekivanja talijanskih fašista, balila, otimanje njihovih karakterističnih opasača (crnih s fašističkim grbom), premlaćivanje itd, do izvikivanja naprednih parola na manifestacijama koje su se održavale za vrijeme tadašnjih nacionalnih praznika. Jednom, sjećam se, na sokolskom uranku, zapjevali smo borbenu pjesmu »Budi se istok i zapad«. Netko od rukovodilaca sokolske organizacije prepoznao je pjesmu i uskoro se vodila istraga. Izvukli smo se tvrdnjom da smo pjevali poznati Schubertov marš.

Odlične veze postojale su sa zagrebačkom partijskom organizacijom i istarskim internatom u Habeličevoj ulici 1.

Iz Zagreba smo dobivali izdanja »POBI« (Popularna biblioteka) kojom je, po partijskom zadatku, rukovodio Ivan Curl. Pokušali smo ta izdanja plasirati u prodaju u Krku, ali to nije išlo pa smo ih prodavali ilegalno, isto tako kao i čuveno djelo Vase Pelagića »Umovanje zdravog razuma«. Čak je i tadašnji biskup Srebrenič saznao da je netko dijelio tu »griješnu« knjigu, i govorio o tome s propovjedaonice. A mi smo se u klupama potihom smijali.

Dobre veze održavali smo i s mjesnom partijskom organizacijom u kojoj su bili postolar Ivan Žic, drug Drpić i Ivo Kosić, rukovodilac prodajne zadruge. Preko njih smo stupili u kontakt s prilično snažnom partijskom organizacijom u Puntu, tada Aleksandrovu gdje nam je glavna veza bio Ivo Galjanić.

Preko zagrebačkog kanala dobivali smo i ostali omladinski i partijski materijal, pa i ilegalne partijske listove i sve ostale edicije. Napredni materijali iz Beograda (Sedma sila) dolazili su na jednu privatnu adresu, ali je ona jedne godine provaljena. Ponovo se vodila istraga, ali smo i ovaj put dobro prošli.

Zanimljiva je još jedna veza: s krčkim ribarom, Talijanom Natalinom, s kojim smo izmjenjivali ilegalne materijale; on je nama redovito uručivao organ, dakako ilegalni, socijalističke stranke »Giustizia e Libertà« a mi smo njemu dostavljali naš materijal.

Materijal je kolao među naprednim omladincima, a isto tako i djela na kojima se tada izučavao marksizam.

Bilo je, dakako, i drugih djelatnosti čiji je centar bio uglavnom u internatu. Bile su to vesele večeri koje smo obično održavali subotom. U pjesmicama, skečevima, pošalicama izrugivali smo reakcionarne profesore, sistem, školu, pa i same učenike. Kad je uprava osjetila protiv koga je to upereno, ukinula je, zabranila održavanje veselih večeri.

Ali, omladinci se nisu dali, osjećali su potrebu da rade, da djeluju, izraze svoje mišljenje. Rezultat je bila odluka o izdavanju ilegalnog lista, posebno za Istrane. Svi smo se veoma lako složili da mu damo naslov »Emigrant«. List je bio pisan na klasičnim arcima bijelog papira, imao je svoj uvodnik (u obliku ključa), članke pojedinih drugova, pjesmice itd. Na žalost, bila su objavljena samo tri broja, a onda smo provaljeni. Ne znam da li itko danas ima koji primjerak tog lista. Čini mi se da ih je sa sobom odnio Ljubo Mrakovčić, ali nisam posve siguran u to.

Rekoh ranije da su atmosferi u gimnaziji pridonijeli i nastavnici, mladi suplenti, među kojima su se isticali V. Mihovilić, te Skopljanac Lj. Petrović (poslije partizana i rata direktor skopske gimnazije) i neki drugi. Bili su to uglavnom mladi nastavnici koji su imali razumijevanja za našu buntovnost.

Neko vrijeme boravili su u internatu i drug D. Diminić, već tada istaknuti omladinski radnik u Sušaku i kasniji narodni heroj Marijan Badel.

Vjerujem da će na drugom mjestu biti objavljen popis svih učenika te generacije koji su sudjelovali u narodnooslobodilačkom ratu, kao i onih koji su poginuli. Ja ću ovdje navesti neke, koji su položili svoj život za ono, za što su se pripremali već u školskim klupama, i to baš u Krku:

Ljubo Mrakovčić, poginuo kao sekretar SKOJ-a Opatije, Branko Laginja, poginuo negdje na Učki; Miro Grahalić, strijeljan u Rimu, presudom Specijalnog suda (on je prvi uveo u Krku nošenje pribadače s crvenom glavicom, kao oznaku za pripadnost naprednom pokretu); Andrija Mrakovčić, iz Punta, Stanko Radošević Staniša, iz Medulina, Ivan Radošević, iz Medulina (zvali smo ga ras Tafari), i mnogi drugi.

A da i ne govorim o mnogim drugima koji su iz rata izašli kao oficiri i danas vrše visoke dužnosti ili u armiji ili u narodnoj vlasti, širom zemlje. Njihove su biografije i doprinos revoluciji zabilježeni u historijama raznih dijelova Jugoslavije gdje su se borili i djelovali.

I sada, na kraju ovog kratkog napisa, mogao bih odgovoriti na pitanje, postavljeno na početku napisa: da li je ta generacija, koja je prošla kroz klupe krčke gimnazije, ucrtala svoj put? Mogu slobodno reći: jest.

Ime jednog omladinca iz te generacije nosi i današnja škola: Čedo Žic.

USPOMENE

Darko Franović

Krčki gimnazijalci u razdoblju između 1921. godine i početka II svjetskog rata bili su podložni utjecaju naprednog radničkog pokreta. Progresivna kretanja su i njih zahvatila što je posebno došlo do izražaja poslije 1943. godine, a posebno u vezi s utjecajem Komunističke partije Jugoslavije na sindikalni pokret i politički život radnih masa. Ilegalna partijska štampa stizala je u ruke đaka Krčke gimnazije preko Punta, kao »Proleter« i »Srp i čekić«, odnosno »Komunist«. Gimnazijalci su inače crpili informacije o kretanjima u svijetu i o

**Spomenica
gimnazije »Čedo Žic«
u K r k u
1921 - 1971**

**K R K
1971**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 3

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

RIKARD ŽIC

RUDOLF ŽIC

Urednik ovog sveska:

FRANJO MATEJČIĆ

Slika na koricama:

ANTON DEPOPE (Motiv grba grada Krka)